

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Náklad vznikl v rámci projektu
„Interkulturním vzděláváním a prožitkem k toleranci a respektu“
(reg. číslo projektu: CZ.07.4.68/0.0/0.0/15_005/0000061)
financovaného Evropskou unií.

SBORNÍK PŘÍKLADŮ

dobré praxe ve vzdělávání

*INTERKULTURNÍM VZDĚLÁNÍM
k toleranci a respektu*

Informace o projektu

Projekt **Interkulturním vzděláváním a prožitkem k toleranci a respektu** cílí na prevenci projevů xenofobie, homofobie a rasismu. Je zaměřen na žáky, ale i pedagogy SŠ v Praze, kterým vhodně doplňuje průřezové téma Multikulturní výchova z Rámcových vzdělávacích programů. Sestává z třídlílného cyklu dílen (popsaných v této metodice) a navazujících žákovských aktivit, které jsou vedeny pedagogy. Součástí jsou i domluvené jednodenní stáže v institucích, které obohatí porozumění vybraným tématům projektů a komentované procházky se zaměřením na jedno z nabízených témat.

O Multikulturním centru Praha

Multikulturní centrum Praha, z.s., je nevládní neziskovou organizací, jejímž hlavním cílem je respekt k lidským právům a jejich podpora, politická rovnost a zmenšení sociálních rozdílů. Je aktivní na poli vzdělávání, výzkumu a veřejných debat spojených s migrací a inter-etnickými vztahy.

Chceme přispívat k tomu, aby se školy, úřady či pracoviště dokázaly přizpůsobit dopadům, které pro ně a českou společnost přináší mezinárodní migrace. Stranou našeho zájmu neponecháváme ani rasismus vůči Romům nebo historická témata. Vycházíme z historie a dědictví „multikulturní“ Prahy, které se snažíme reflektovat pro současnost.

Naše aktivity:

- ✓ interkulturní vzdělávání pro učitele a žáky
- ✓ školení proti předsudkům a žákům
- ✓ mediální výchova
- ✓ procházky po multikulturní historii Prahy
- ✓ propojování českých a zahraničních škol v Indii a Bosně a Hercegovině
- ✓ specializovaný web o migraci: www.migraceonline.cz
- ✓ analýzy a výzkumy
- ✓ knihovna
- ✓ strategická plánování v oblasti sociální inkluze pro obce

SBORNÍK PŘÍKLADŮ

dobré praxe ve vzdělávání

ZÁKLADNÍ INFORMACE O METODICE

O PUBLIKACI

Tato brožura vzniká jako podpůrný metodický materiál pro pedagogy a neformální vzdělavatele, kteří chtějí do své praxe vnést prvky interkulturní výuky.

Materiál vzniká jako podpora v rámci vzdělávacího programu projektu Interkulturním vzděláním a prožitkem k toleranci a respektu podpořeného v Operačním programu Praha – pól růstu ČR.

Vzdělavatelé jsou obklopeni tématy, která ještě před několika lety nebyla příliš aktuální. Témata jako vzrůstající nenávisť vůči menšinám, nesnášenlivé výroky na sociálních sítích či mediální propaganda jsou dnes skloňována ve všech pádech. Žáci či mládež se s nimi denně potýkají, musí se v tématech zorientovat a vytvořit si vlastní názor. Je proto potřeba tato témata reflektovat i ve výuce či v mimoškolních aktivitách, aby měli žáci či mládež možnost na témata nazírat z různých perspektiv a jejich názor byl založen na kritickém zhodnocení dostupných informací.

Brožura si klade za cíl podpořit pedagogy a pracovníky s mládeží v tom, aby tato témata, která však vyžadují jistou metodickou i znalostní vybavenost, do svých vzdělávacích aktivit vnášeli, a snaží se jim být v tomto směru metodickou oporou.

CÍL PUBLIKACE

Příručka má pedagogy a vzdělavatele podpořit v zapojení principů interkulturního vzdělávání do svých vzdělávacích aktivit. Jejím cílem je proto posílit orientaci v principech, které interkulturní učení využívá, a zároveň nabídnout portfolio aktivit, kterými se vzdělavatel může dále inspirovat.

Cílem této publikace proto je:

- a)** nabídnout vzdělavateli základní vhled do principů, ze kterých vychází interkulturní učení;
- b)** poskytnout vzdělavateli portfolio dobrých praxí z českého i zahraničního prostředí, které inovativním způsobem reagují na jmenovaná témata a které vzdělavatel může využít.

CÍLOVÁ SKUPINA

Materiál vzniká jako metodická podpora pro vzdělavatele, mezi které řadíme především pedagogy a vzdělavatele z neformálního prostředí. Kromě samotných učitelů může publikace sloužit i volnočasovým pracovníkům či pracovníkům s mládeží.

Vzdělávací aktivity, které tato publikace nabízí, jsou pak určeny pro mládež ve věku 16–19 let. Doporučujeme nabízené aktivity realizovat ve skupinách lidí, kteří se alespoň trochu znají a mezi nimiž je již nastaven bezpečný prostor pro komunikaci osobních názorů či hodnot.

Z JAKÝCH PRINCIPŮ VYCHÁZÍME

Interkulturní vzdělávání vede žáky k jejich samostatnému vyjádření a zakládá se na respektu k jejich projevu. Tím se snaží posílit jejich empatii a úctu k jiným názorům. Cílem interkulturního vzdělávání je zprostředkovat žákům porozumění toho, že žádná z kategorií (věk, rasa, etnicita, náboženství, pohlaví) sama o sobě neurčuje lidskou identitu či dokonce hodnotu.

Některá témata, kterým se v interkulturní výchově věnujeme, mohou být kontroverzní a u žáků se mohou dotýkat citlivých míst. Témata jako kulturní menšiny, migrace anebo náboženská tolerance mohou narazit na silné emoce, ať už pozitivní, či negativní. Považujeme za důležité, aby učitel s těmito emocemi uměl pracovat, a proto se v první části brožury věnujeme několika principům, na kterých by interkulturní vzdělávání mělo být založeno. Následování těchto principů pak pedagogovi může pomoci v situacích, které u žáků vyvolají výraznou reakci.

RESPEKT RŮZNORODOSTI A ODLIŠNOSTI

Na odlišnost není nazíráno jako na překážku, kterou je potřeba překonat, ale jako na výsledek rozdílných zázemí, ze kterých pocházíme. Skrze uvědomění okolností, které formují naše vlastní vyjádření, jsou žáci vedeni k tolerantnímu postoji vůči těm, jejichž okolnosti je dovedly k jiným způsobům vyjádření identity.

PRÁVO NA VLASTNÍ NÁZOR

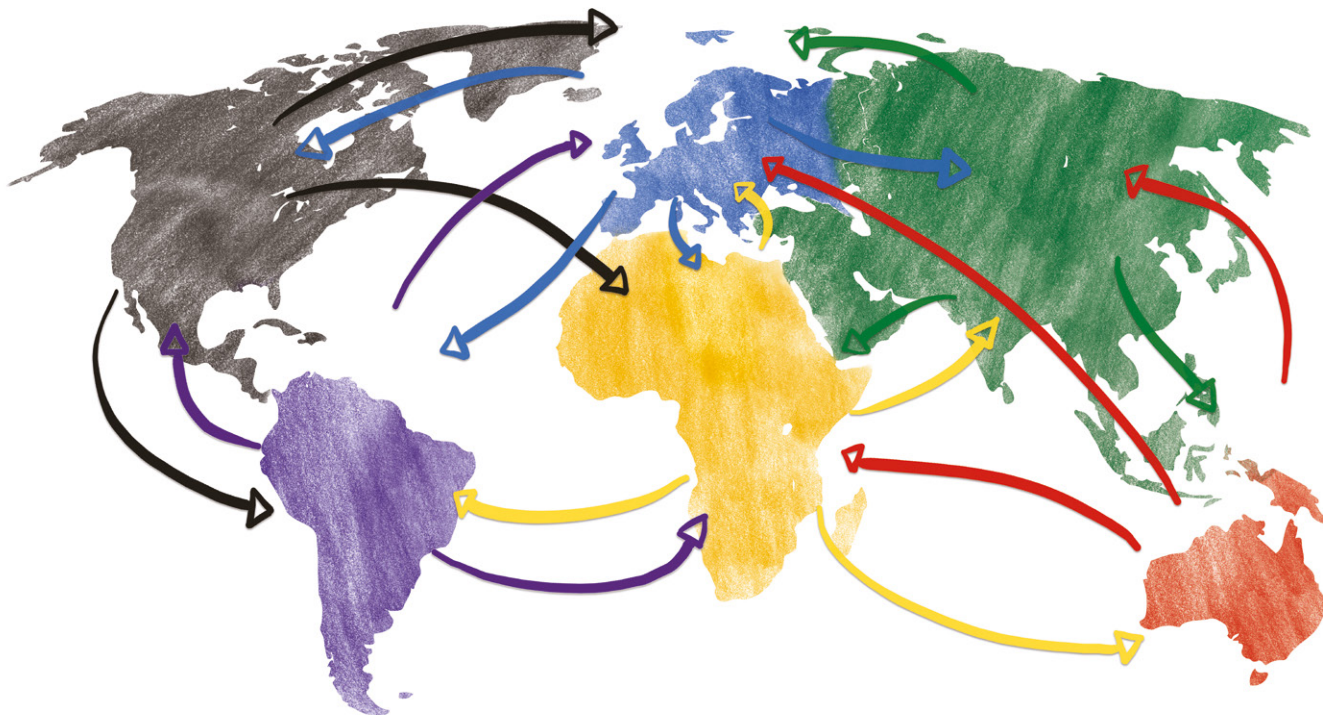
Interkulturní učení vytváří takový prostor, kde žáci mohou vyjadřovat vlastní názory, i když tyto názory mohou být předmětem další diskuze. Není zpochybňováno právo žáka tento názor zastávat.

PODPORA KRITICKÉHO MYŠLENÍ

V žácích je posilováno vědomí propojenosti světa a jsou podporováni, aby přemýšleli v souvislostech. Zároveň jsou vedeni k tomu, aby dokázali pojmenovat rizika omezení určité události na jednu příčinu či důsledek. Součástí kritického myšlení u žáků

POZNÁMKA

Hlavním cílem příručky není poskytnout vyčerpávající databázi vzdělávacích aktivit na dané téma, ani vědomostní základ pro interkulturní vyučování. Přesto se domníváme, že se vzdělavatelům pro zavádění interkulturních témat mohou tyto aspekty hodit, a proto jsme na závěr každé z kapitol zařadili okénko inspirace, ve kterém najdou další zdroje, které se danému tématu věnují hlouběji.

je také jejich orientace v současném mediálním prostředí – v jeho rizicích, ale i ve výhodách mediálně propojeného světa.

❑ SNAHA O UCELENÉ POSTOJE ŽÁKŮ

Cílem interkulturní výchovy není pouze výměna faktů a informací. Pro možnou změnu postojů žáků k tolerantnímu a otevřenému přístupu ke světu často nepracujeme pouze se znalostmi žáků, ale pracujeme také s hodnotami či emocemi, skrze které si žáci mohou uvědomit své vlastní kulturní zázemí a díky tomu i rozvinout respekt vůči odlišnému.

❑ POSILOVÁNÍ KOMPETENCÍ PRO DEMOKRATICKOU KULTURU

Interkulturní učení přispívá k otevřené společnosti tvořené z občanů, kteří se cítí spoluzodpovědní za stav společnosti. Základním předpokladem interkulturní výchovy je, že občané mají stejná práva bez ohledu na kulturní, sociální či náboženskou příslušnost. Žáci jsou vedeni k uvědomění, že všichni občané jsou zodpovědní za stav naší

společnosti. Přihlášením se k rovnosti, svobodě a občanské angažovanosti se v interkulturní výuce jasně hlásíme k demokratickým hodnotám a respektu lidských práv.

SBORNÍK DOBRÝCH PRAXÍ

Následující kapitola nabízí několik příkladů dobré praxe, které pro vzdělavatele mohou být inspirací. Příklady jsou rozděleny do tří tematických celků podle toho, na jaký společenský trend reagují. Kapitoly se postupně věnují nenávisným projevům ve společnosti (kapitola Hatespeech), stereotypům ve společnosti (kapitola Stereotypy) a mediální orientaci (kapitola Mediální gramotnost).

Pro každou z těchto kategorií pak příručka nabízí příklad vzdělávacího projektu z českého prostředí, které může vzdělavatel aktivně pro svou praxi využít. Pro rozšíření obzorů pak u každé z kategorií uvádíme také příklad vzdělávacího projektu ze zahraničí.

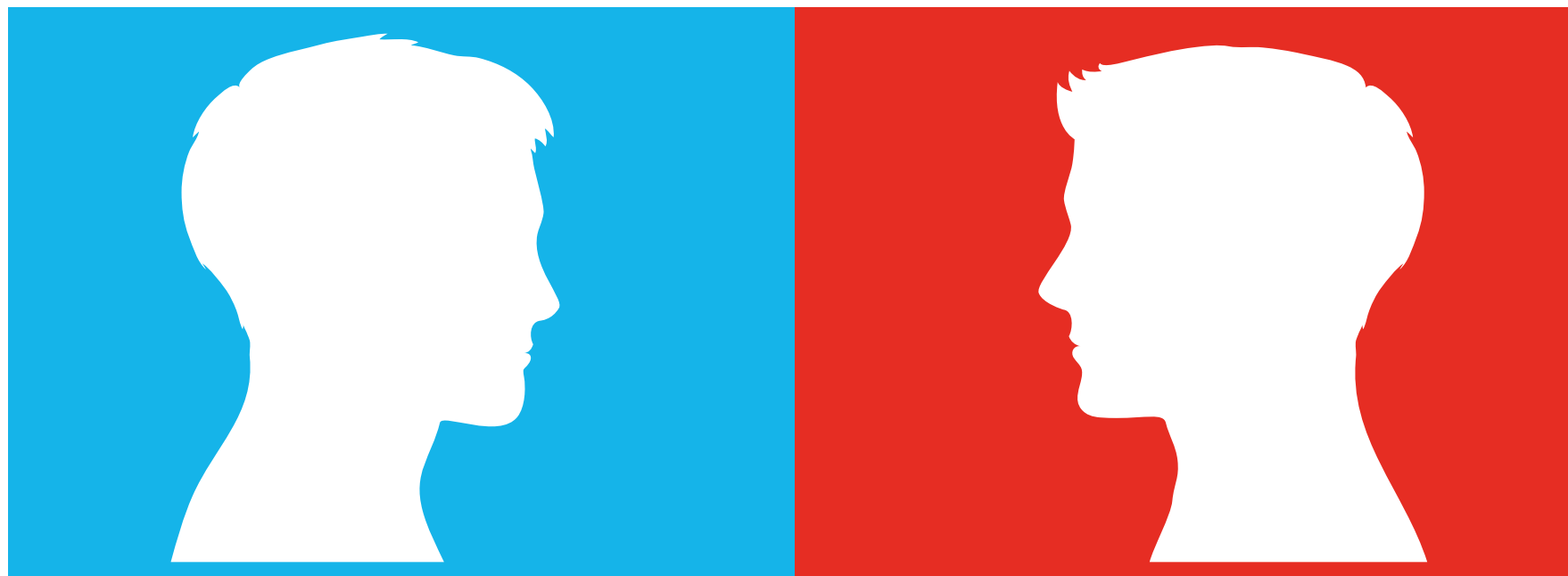
1. HATESPEECH

Sborník dobré praxe

Na jaký problém projekty reagují?

Anonymní prostředí internetu nám dovoluje vyjadřovat se nenávistně či rasisticky téměř bez důsledků. Internet je ale zároveň prostředím, ve kterém mladí lidé získávají často první zkušenost s veřejným prostorem a utvářejí si zde názory. Šíření nenávistných myšlenek pak může mít negativní vliv na jejich vnímání toho, co je přijatelné a normální. Považujeme za klíčové to, aby se nenávistný způsob komunikace nestal pro mladé lidi normou, ale aby tyto projevy dokázali kriticky vyhodnotit jako demokracii ohrožující.

Hatespeech (česky: nenávistný projev) je vyjádření, které útočí na člověka na základě jeho etnické, náboženské, sociální, genderové či jiné příslušnosti. Tento nebezpečný fenomén zahrnuje všechny formy vyjádření, která rozšiřují, podněcují, podporují či ospravedlňují rasovou nenávist, xenofobii, antisemitismus nebo jiné formy nenávisti založené na netoleranci.

PROJEKT BRICKS

• český vzdělávací projekt

Jakým způsobem projekt řeší popsaný problém?

Mediální prezentace menšin v médiích zásadně ovlivňuje veřejné mínění a postoje, především u tak citlivého tématu, jakým je migrace. Projekt proto čelí šíření online nenávistných projevů namířených proti migrantům a menšinám pomocí aktivního zapojení uživatelů i tvůrců internetového obsahu. Projekt se zaměřuje na budování interkulturního dialogu v online prostředí.

Jak vypadaly aktivity projektu?

V rámci projektu proběhlo několik navazujících aktivit:

- ❑ **Výzkum** tvořený z pěti národních studií mapující způsob diskuzí a přístup online médií k nenávistným projevům. Evropská **studie** srovnávající situaci v zapojených zemích.
- ❑ **Setkání pedagogických pracovníků**, migrantů, menšin a profesionálů z prostředí médií. Proběhlo také setkání novinářů pracujících s digitálními médii.
- ❑ **Metodika workshopů** pro střední školy a učiliště, která je určena pedagogům, kteří se tématu nenávistných projevů na internetu chtějí dále věnovat. Proběhl třídní **cyklus workshopů** na středních školách a učilištích zaměřený na rozpoznání nenávistných projevů na internetu a na to, jak na ně reagovat.
- ❑ **Online kampaň** podporující veřejnou debatu o zásadních problémech spojených s diskuzí na internetu. **Závěrečné setkání** na internetovém festivalu v Pise.

Příklad vzdělávací aktivity:

název aktivity: SIMULACE PRONÁJMU BYTU

Cíle aktivity

Rozvíjet u žáků porozumění mechanismu vzniku stereotypů a předsudků a diskriminace, které mohou vést až k nenávistným projevům na internetu nebo v běžném životě.

Pomůcky

2 šály, pracovní list 1: instrukce pro žáky se šálou, pracovní list 2: role pro žáky ve třídě

Uvedení aktivity

- ❑ Lektor seznámí žáky s tím, že si zahrají hru vycházející ze skutečné situace. Vybere dva žáky a odvede je z místnosti. Nejlepší je vytipovat žáky předem tak, aby to byli žáci, kteří se pravděpodobně nestali terčem hate speech, silné osobnosti ve třídě, které mají vliv na mínění spolužáků a zároveň snesou potenciální negativní situaci. Tito žáci si za dveřmi na sebe obléknou šálu. Lektor žákům, kteří jsou za dveřmi, předá pracovní list s instrukcemi.
- ❑ Ostatní žáky ve třídě pak lektor rozdělí do skupin podle zadání na lístečkách (viz dále). Lektor vysvětlí, že jde o hru, ve které každá skupina žáků nabízí k pronájmu volný byt. Zároveň jim sdělí, že za nimi přijde dvojice, která si bude chtít jejich byt pronajmout. Lektor předá „majitelům bytu“ pokyn, že dvojici nechťejí byt pronajmout, protože mají na sobě šálu, ale zároveň tento důvod nesmějí dvojici přiznat. Lektor může skupiny obejít a ověřit si, že žáci vědí, jak mohou argumentovat na základě svého zadání na lístečkách, případně jim dá pár tipů, jak mohou konverzaci vést. Zbývající žáci budou mít roli pozorovatelů.

Průběh aktivity

❑ Žáci se šálou vejdou do třídy a navazují komunikaci, setkávají se s odmítnutím v různorodé formě úměrné temperamentu protistrany. Je vhodné nechat situaci rozběhnout a umožnit aktérům, aby oslovili všechny (nebo skoro všechny) pronajímatele, klidně i opakovaně. Lektori buď nechají hru rozběhnout a vstupují pouze když hra ztrácí dynamiku (v tom případě přinesou nové dotazy) anebo udají časový limit hry a do hry už do jejího konce nezasahují. Po skončení hry lektori vyzvou všechny aktéry, aby vystoupili z rolí (lektor zdůrazní, že v rolích nikdo nejednal sám za sebe, ale na základě zadání a že reakce spolužáků neodpovídají jejich reálnému přesvědčení) a posadili se do kroužku.

Reflexe

Nejdříve se zaměříme na pocity žáků, které jsou pro aktivitu nejdůležitější. Největší pozornost věnujeme pocitům žáků v šátku. Při sezení v kroužku lektori vedou reflexi, která směřuje nejdříve k průběhu aktivity (co se odehrálo), prožitku (jaké to bylo – jak pro žáky se šálou, tak pro pronajímatele) a k situaci, kterou hra simuluje a reprezentuje.

Návrh otázek k reflexi:

Pro pozorovatele: Můžete popsat, co se stalo?

Pro žáky se šálou: Co vás na hře překvapilo? Jak jste se cítili? Co bylo obtížné nebo naopak jednoduché (a proč)?

Pro pronajímatele: Jakou jste měli přidělenou roli? Jak jste se v ní cítili? Změnila některá ze skupin názor a vyhověla žadatelům o pronájem? Proč ne? Proč ano? Co vás přesvědčilo? Jaký argument? Pocit?

Pro všechny: V aktivitě byla překážkou úspěšného získání pronájmu šála. Co z reálného života může šála symbolizovat? Myslíte, že se podobná situace může dnes stát? Máte nějakou osobní zkušenost s podobnou situací? Nebo jste o nějaké takové situaci slyšeli? Co podle vás znamená pojem diskriminace?

Odpovědi žáků lektori doplní přesnou definicí, případně ji napíší na tabuli a uvedou příklady situací, kdy se o diskriminaci mluvit dá, i takových, kdy o diskriminaci nejde.

Ptají se: Které skupiny lidí mohou být diskriminovány? Jaké konkrétní projevy diskriminace má?

Pracovní list pro žáky ve třída (pronajímatele bytu):

Skupina 1 (3–5 žáků):

– majitelé bytu – rodina, která má dluhy, nutně potřebuje příjem

Skupina 2 (2 žáci): majitelé bytu

– majitelé bytu – postarší bezdětný pár se psem, muž ani žena nikdy nebyli v zahraničí (jde o pár, proto je lepší být pouze ve dvou)

Skupina 3 (3–5 žáků):

– majitelé bytu – rodina s malými dětmi, žena je na mateřské dovolené, muž pracuje

Skupina 4 (3–5 žáků):

– majitelé bytu – fotbaloví fanoušci, uznávají jen lidi, kteří také fandí fotbalu

Skupina 5 (2 žáci):

– majitelé bytu – mladí vysokoškoláci, pronajímají byt, který zdědili po rodičích

Pracovní list pro žáky za dveřmi (žadatele o byt):

Jste pár, který shání pronájem bytu. Nemáte teď kde bydlet a potřebujete pro sebe rychle sehnat byt. Jste slušní a poctiví lidé, máte oba dva zaměstnání a dostatek peněz na nájem i kauci. Vaším cílem je diskutovat tak, aby vás ubytovali. U stolečků budou stát majitelé bytů, vaším úkolem je obejít všechny stolečky (majitele bytů) a přesvědčit je, aby vám pronajali byt.

NO HATE SPEECH MOVEMENT

• zahraniční vzdělávací projekt

Jakým způsobem projekt řeší popsany problém?

Tento vzdělávací projekt má formu online informační kampaně a je součástí projektu „Young People Combating Hate Speech Online” realizovaný Radou Evropy v letech 2013 až 2017. Kampaň usilovala o to, aby mladí lidé odmítli nenávisť jako způsob komunikace. Kampaň zvyšovala povědomí o nenávisťných projevech na internetu a jejich rizicích pro demokracii mezi mladými lidmi. Podporovala mladé lidi v angažovanosti a prosazování lidských práv v online prostředí.

Jak vypadaly aktivity projektu?

- ❑ **Národní kampaně** pořádané v zapojených zemích, které se snažily upozornit na rizika, že nenávisťné projevy mohou mít na demokracii a lidská práva. Kampaně zároveň působily na politické úrovni ve prospěch adekvátní reakce na nenávisť na internetu.
- ❑ **Metodika aktivit** zaměřených na podporu lidských práv a odmítnutí hate-speech.
- ❑ **Online kampaň** zaměřená na způsoby nahlášení nenávisťných projevů na sociálních sítích.
- ❑ **Metodika** sloužící k vytvoření alternativních reakcí na nenávisťné projevy.
- ❑ **Aktivity** propojující mládež věnující se nenávisťným projevům a bezpečnému internetu.

Příklad vzdělávací aktivity:

název aktivity: KMENY A KOŘENY

Pomůcky

flipchartový papír, fixy, na jednom flipchartovém papíru nakreslen strom problému (viz odkaz v sekci Inspirace k tématu Hatespeech)

Cíle aktivity

Účastníci se zamyslí nad příčinami a důsledky nenávisťných projevů na internetu. Účastníci zváží propojení mezi online nenávisťnými projevy na internetu a v běžném životě. Zároveň jsou vedeni k tomu, aby se zamysleli nad možnými reakcemi na toto chování.

Průběh aktivity

- ❑ Lektor v úvodu nastíní, že následující aktivita se týká nenávisťných projevů v online prostředí a ujistí se, že tomuto pojmu všichni rozumí. Pokud je potřeba, doplní úvod o definici hatespeech a zmíní několik příkladů, které jsou za hatespeech považovány. Lektor uvede aktivitu zdůrazněním, že hatespeech je velmi komplexní problém, pro jehož pochopení potřebujeme znát všechny příčiny i důsledky, problém, který je navázán na mnoho jiných společenských trendů.
- ❑ Lektor seznámí účastníky s nástrojem „strom problému“ (bližší popis najdete v příloze). Vysvětlí jim, že se bude pracovat ve skupinách, přičemž skupiny budou mít stejné zadání a v závěru si společně projdou to, co jednotlivé skupiny vymyslely. Lektor rozdělí účastníky do skupin po cca pěti lidech.

❑ Každá skupina dostane flipchartový papír, na který si zakreslí svůj vlastní strom. Do prostoru kmene si všechny skupiny napíší „nenávistné projevy na internetu“ a lektor napíše na tabuli příklad nenávistného výroku, například „Migranti jsou špinaví zloději, jen kradou a vyžírají nás! Ať táhnou, odkud přišli!“ Následně mají skupiny cca 15–20 minut na to, aby vytvořily své stromy. Skupiny pojmenují příčiny a důsledky nenávistných projevů v online prostoru, přičemž lektor je může povzbuzovat v tom, aby byli opravdu pečliví – většinou se skupiny zamyslí až potom, co vyčerpají většinu předpokládaných odpovědí. Když má lektor dojem, že účastníci opravdu dali dohromady vlastní náměty, může aktivitu posunout dál.

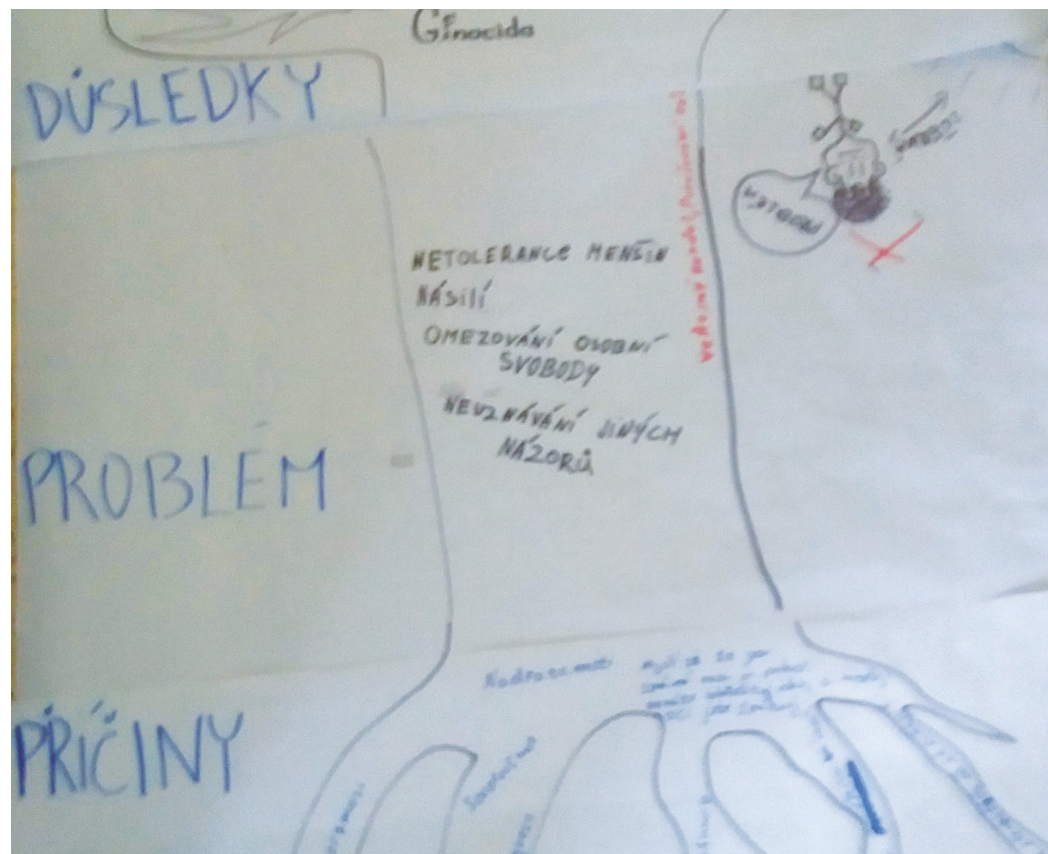
❑ Skupiny si své stromy krátce představí nebo po třídě vystaví své stromy tak, aby ostatní spolužáci mohli chodit mezi nimi a prohlížet si je. Lektor společně s celou skupinou jednotlivé kořeny (příčiny) a větve (důsledky) prochází, doptává se skupin, co jednotlivé pojmy znamenají, jak je myslely. Pokud skupiny zapoměly na některé ze zásadních příčin, může lektor doplnit: mediální zobrazení menšin/migrantů, politické zázemí, vyjadřování veřejných osobností, nedostatek přímé zkušenosti s danou menšinou, historický kontext, stereotypy.

❑ Navržené otázky na debriefing: „Vidíte nějaké rozdíly mezi jednotlivými stromy? Jaké? Na co se chcete zeptat jiných skupin? Jak těžké bylo najít příčiny? Co na tom bylo nejtěžší? A větve? K čemu jste dospěli?“

❑ Lektor naváže otázkami reflektující samotné téma hatespeech: „Co nám tyto stromy říkají o nenávistných projevech? Koho se nejčastěji hatespeech týká? Kdo je nejčastěji autorem? Čeho se snaží dosáhnout? Co nového jste si uvědomili během kreslení svých stromů? Jaké mohou být reakce na hatespeech, co s nimi? Jaká reakce se vám zdá efektivní?“

Celou aktivitu najdete zde:

<http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168065dac7>

Inspirace

Multikulturní centrum Praha: Nenávistné projevy v online prostředí internetové diskuze v Česku (výzkum):

http://mkc.cz/doc/Vyzkum_grafikaDEFIN.pdf

Hate free: Co dělat, když... (metodika)

<http://www.hatefree.cz/co-delat-kdyz/uvod>

NaZemi: metodika Lidé v pohybu

(v kapitole 4.1 najdete i popis metody Stromy a kořeny)

<http://lidevpohybu.eu/>

2. STEREOTYPY

Sborník dobré praxe

Na jaký problém projekty reagují?

Stereotypy jsou přirozenou součástí našeho života – denně narážíme na mnoho informací, ve kterých se musíme bleskově zorientovat. Aby to náš mozek mohl zvládnout, využívá k vyhodnocení buď vlastní zkušenost, anebo události z našeho okolí (= stereotypy), který nám pomáhají informaci vyhodnotit. Rychlá kategorizace nám pomáhá v rychlém světě přežít. Problém však nastává, když ve snaze ulehčit si práci začneme zjednodušeně přemýšlet i tam, kde jsou okolní podmínky úplně jiné a zobecnění tedy spíše škodí. V případě stereotypního chování vůči skupinám lidí či menšinám, se kterými nám navíc často chybí přímá zkušenost, se stereotypy rychleji šíří. Charakteristiky jednotlivých lidí pak často nesprávně přisuzujeme celé skupině.

Stereotyp je ustálený, navyklý vzorec chování a myšlení. Nejčastějšími projevy stereotypu vůči druhým jsou diskriminace a předsudky, tedy odlišné chování k druhým kvůli jejich příslušnosti k určité skupině.

STEREOTÝPEK

• český vzdělávací projekt

Jakým způsobem projekt řeší popsany problém?

Projekt Stereotýpek, který realizovalo Multikulturní centrum v letech 2010 až 2013, si kladl za cíl skrze interkulturní výchovu a zážitkové aktivity snižovat xenofobii a rasismus mezi žáky SOŠ a SOU. Projekt probíhal v pěti krajích České republiky. Jeho velkou předností byla přítomnost cizinců či příslušníků menšin přímo na vzdělávacích programech.

Jak vypadaly aktivity projektu?

Byl vytvořen komplexní vzdělávací program, v rámci kterého probíhaly interkulturní semináře, cyklus interaktivních workshopů, zážitkový víkend a mini workcamp. Byly také pořádány semináře pro pedagogy, na kterých se učitelé seznámili se základy multikulturní výchovy.

Příklad vzdělávací aktivity:

název aktivity: DIVNÝ, JINÝ, ORIGINÁLNÍ, NORMÁLNÍ

Cíle aktivity

Program posiluje u žáků vědomí toho, co je „normální“ a „jiné“, a jak je žáky na tyto výrazy nahlíženo. Program je také vede k zamyšlení nad tím, jaké je to být v dané skupině „jiný“ a jak se na to dá reagovat. Účastníci si také osvojí pojmy jako haló efekt, první dojem a stereotyp.

Pomůcky

fotky různých lidí nalepené na dlouhé papíry (Fáze 1), dlouhý papír s okénkem „Vaše fotka“ (Fáze 2), čtyři cedulky s nápisy JINÝ, DIVNÝ, ORIGINÁLNÍ, NORMÁLNÍ (Fáze 3), powerpointová prezentace (snímek 6) nebo flipchart 3 (Fáze 4)

Průběh aktivity

❑ Žáci zapisují individuálně své názory na fotky různých lidí, uvádějí, zda jsou lidé na fotkách normální, či jiní, případně v čem jejich „jinakost“ spočívá, a hodnotí ji. Následuje diskuze nad výroky, jejich členění na „divné“, „jiné“, „originální“ a „normální“ a reflexe, ve které se žáci zamýšlejí nad tím, jaké to je cítit se normální nebo jiný, a nad tím, kdo určuje to, zda je něco normální, či jiné.

❑ Lektor napíše na tabuli spojení „být jiný“ a zeptá se žáků „Co to znamená být jiný?“ Uvede aktivitu tak, že se budeme věnovat tomu, co toto sousloví pro nás znamená. Vyzve žáky k hledání synonym slova „jiný“. Lektor tato slova (či slovní spojení) zapisuje na tabuli. Poté se školitel žáků zeptá: „Jaký je opak slova „jiný“?, přičemž odpovědi také zapisuje na tabuli. Dále lektor žáky vyzve, aby se zamysleli nad tím, zda v poslední době potkali někoho, kdo jim připadal jiný, případně jak jiný jim připadal a proč. Lektor může se žáky diskutovat, co jim na daném člověku přišlo „jiné“.

- ☐ Poté školitel vysvětlí pravidla následující aktivity.

Fáze 1: (10 minut)

- ☐ Školitel nechá kolovat pět různých fotek nalepených na dlouhém papíře, fotky rozdělí rovnoměrně v kruhu. Na každé fotce je jedna osoba (doporučujeme použít fotky různorodých osob – rozdílné oblečení, situace, výraz tváře, rasa, věk atp.). Úkolem každého žáka je nad fotku napsat na horní okraj papíru jedno přídavné jméno, které vyjadřuje, jak „jiný“ (nebo „normální“) člověk na fotce podle nich je, nebo kterého člověka na fotce nějakým způsobem charakterizuje. Žáci mohou vycházet ze slov, která byla v předchozí fázi napsána na tabuli. Horní okraj papíru pak žák přehne tak, aby nebylo vidět to, co napsal, a pošle papír svému sousedovi po směru hodinových ručiček. Školitel zdůrazní, že další slova je třeba psát pod ohnutý okraj papíru, a nikoli na něj. Lektor nechá fotky kolovat cca 5 minut a klade důraz na to, aby žáci psali to, co je první napadne. Poté, co lektor uvidí, že všichni nebo téměř všichni k fotkám něco napsali, nebo v případě, že to trvá příliš dlouho, ukončí tuto aktivitu a vyzve dobrovolníky z řad žáků, aby popořadě rozbílili papíry s fotkami, v rychlosti všem ukázali ještě jednou fotku a přečetli přídavná jména. Postupně pět dobrovolníků přečte všech pět papírů. Lektor si poznamenává zajímavá přídavná jména, kterými pak může v reflexi ilustrovat diskuzi o haló efektu, prvním dojmu či stereotypch.

Fáze 2 – Reflexe: (10 minut)

- ☐ Lektor shrne výroky z papírů. Reflexe se zaměřuje na to, jak žáci o fotkách a „jinakosti“ v aktivitě uvažovali. Často se jedná o usuzování na základě prvního dojmu, haló efektu nebo stereotypního přemýšlení. Proto je dobré si během fáze 1 všimnout takových přídavných jmen, která tyto pojmy ilustrují. Avšak než školitel pojmenuje konkrétní způsob uvažování, je dobré zeptat se na to, z jakého důvodu si žáci myslí, že bylo zvoleno právě takové přídavné jméno (nehledáme ovšem za každou cenu autora daného slova, ten se může přihlásit leda dobrovolně).

- ☐ **Navržené otázky pro reflexi:** *Z čeho jste vycházeli při svém hodnocení? Co vás vedlo k označení někoho za ...? Proč myslíte, že někdo označil daného člověka za...?*

- ☐ Jak se dá stereotypnímu uvažování, haló efektu či prvnímu dojmu předcházet? (Možná odpověď lektora: rozlišovat mezi fakty a domněnkami, nepřebírat „hotové pravdy“ od ostatních, shromažďovat co nejvíce informací a vytvářet si vlastní názor).

- ☐ Na závěr reflexe lektor žákům ukáže papír, kde je místo fotky okénko s nápisem „Vaše fotka“. Školitel se zeptá žáků:

Co byste napsali o sobě, kdyby po třídě koloval papír s vaší fotkou? Napsali byste tam, že jste „normální“ nebo „jiní“, „originální“...? A co si myslíte, že by o vás napsali ostatní? A jací byste chtěli být – normální nebo jiní? Hodí se být někdy „jiný“ a někdy „normální“? Kdy?

Fáze 3: (10 minut)

- ☐ Lektor vysvětlí, že se dále budeme zabývat jinakostí a normalitou, ale nikoli tím, kdo je jiný nebo normální, nýbrž jaká činnost nám připadá „jiná“ a jaká „normální“. Do každého rohu místnosti lektor nalepí cedulku s jednotlivými nápisy: JINÝ, DIVNÝ, ORIGINÁLNÍ, NORMÁLNÍ. Lektor pak bude číst výroky (ideálně upraví výroky tak, aby zdůraznil kulturní rozdíly mezi žáky a přítomnými asistenty) a žáci se budou přesouvat do různých koutů místnosti podle toho, zda člověka, o kterém platí daný výrok, považují za normálního, divného, jiného nebo originálního.

- ☐ Ze začátku nechá lektor žáky krátce vyjádřit, proč se přesunuli do daného rohu. Všimá si především extrémních situací (velká skupina žáků nebo naopak pouze jeden žák v jednom z rohů). Posléze je dobré se žáků neptat na důvody po každém výroku, ale pouze po některých, aby aktivita neztratila dynamiku. U výroků, na něž budou žáci reagovat jinak než asistent (např. smrkání na veřejnosti je v ČR normální, zatímco v Rusku nepřípustné a divné), je dobré na tento kulturní rozdíl upozornit.

LIVING LIBRARIES (ŽIVÉ KNIHOVNY)

• zahraniční vzdělávací projekt

Jakým způsobem projekt řeší popsany problém?

Tzv. Živé knihovny s podtitulem Nesud' knihu podle obalu jsou nástrojem, kterým lze bojovat s předsudky a diskriminací. Fungují jako běžné knihovny, do kterých si chodíme půjčovat různé knihy, akorát v tomto případě jsou knihami lidé z různých menšin. Prostřednictvím rozhovorů a sdílení příběhů se „čtenáři“ mohou seznámit s příběhy lidí, kteří se často stávají objektem diskriminace. Účastníci tak mají možnost setkat se například s lidmi s jinou sexuální orientací, zdravotním postižením, odlišným náboženským vyznáním či s migranty anebo lidmi bez domova.

Jak vypadaly aktivity projektu?

Projekt Živé knihovny má kořeny v Dánsku, kde v roce 2000 organizace Stop the Violence zorganizovala živou knihovnu na hudebním festivalu a návštěvníci měli šanci setkat se s menšinami, vůči kterým panují nejsilnější předsudky. Živé knihovny se staly součástí programu Rady Evropy již roku 2003, od té doby tento program realizuje mnoho vzdělávacích organizací, v České republice například Amnesty International nebo olomoucký ARPOK.

Průběh aktivity

□ Aktivita v ideálním případě vyžaduje časovou dotaci čtyř vyučovacích hodin. Dá se ji však realizovat i v kratším čase. Detailní popis všech vyučovacích hodin najdete v metodice Živá knihovna jako metoda výuky, kterou zpracovala organizace ARPOK a na kterou odkazujeme v závěru této kapitoly.

1. vyučovací hodina

Cíl hodiny:

Žáci jsou seznámeni s tím, že pro poznání s ostatními je vhodné nejdříve poznat sám sebe, své hodnoty. Skrze individuální cvičení (květina identity) si žáci zpracují, z čeho vychází jejich vlastní identita. Žáci se také seznámí s pravidly Živé knihovny a dozví se, co je v Živé knihovně čeká.

Následně lektor žáky rozdělí do skupin „čtenářů“ po max. 4 až 5 žácích v jedné skupině. Početnější skupiny ztrácejí intimitu prostoru, ve kterém se žáci neostýchají klást knihám otázky.

2.–3. vyučovací hodina

Cíl hodiny:

Žáci v přímém kontaktu s příslušníky různých menšin konfrontují své předsudky a vlastní stereotypy.

Průběh hodiny:

V úvodu lektor rozdává každé skupině „čtenářů“ anotaci živé knihy, kterou si přečtou. Poté jsou odvedeni k „živé knize“. Ta se jim krátce představí a následuje prostor pro rozhovor – „živá kniha“ vypráví o sobě i o předsudcích a stereotypu, které se k její identitě vážou. O svých zkušenostech, zážitcích atd.

„Čtenáři“ mohou klást „živé knize“ otázky – „čtení“ je prostorem pro rozhovor. Rozhovor s jednou „živou knihou“ trvá 20 minut. Poté žáky knihovník odvede zpět do třídy, kde bude prostor poznamenat si do čtenářského průkazu, co pro ně bylo v rozhovoru s „živou knihou“ nejpodstatnější.

Posléze dostane každá skupinka anotaci další „živé knihy“. V průběhu dvou vyu-

čovacích hodin takto postupně proběhnou v každé skupince žáků rozhovory se třemi „živými knihami“.

4. vyučovací hodina

Cíl hodiny:

Žáci si v poslední hodině vyhodnotí, co se během „čtení“ dozvěděli a jak s novými znalostmi chtějí zacházet.

Průběh hodiny:

Reflexe aktivity se skládá z několika fází. Nejdříve se lektor zaměřuje na reálný průběh aktivity, doptává se žáků na to, jak vnímali samotnou aktivitu. Navržené otázky jsou: S kým jsem hovořil? Co jsem se dozvěděl? Co mě zaujalo? Co mě překvapilo?

V druhé fázi reflexe se lektor zaměřuje na to, zda-li žáci během aktivity byli nuceni konfrontovat své předsudky a jestli si toho jsou vědomi. Lektor se s žáky snaží pojmenovat, co se s námi děje ve chvíli, kdy narazíme na něco, co se vymyká naší domněnce a na proces změny postoje. Navržené otázky jsou: Na jaké představy o „živé knize“ jsem narazil? Co z nich se dá považovat za stereotypy/předsudky a jak mě/nás ovlivňují? Proč je vůbec mám/e? V čem spočívají jejich rizika?

Závěr reflexe je pak věnován tomu, jak žáci s nově získanými znalostmi naloží a jak je zapojí do svého života. Lektor se může zaměřit na velmi široký rozměr předsudků a ptát se jak na individuální zkušenost, tak i na společenský rozměr předsudků a důsledky stereotypizace pro společnost. Navržené otázky jsou: Jak naložím s tím, co jsem se dověděl a co jsem prožil? Jak mě to ovlivnilo? Jak to můžu v životě využít?

Inspirace

ARPOK: metodika Živá knihovna jako metoda výuky

<https://arpok.cz/wp-content/uploads/2013/02/%C5%BDiv%C3%A1-knihovna-jako-metoda-v%C3%BDuky-aneb-vzd%C4%9Bl%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD-p%C5%99%C3%ADb%C4%9Bhem.pdf>

Amnesty International: video Živá knihovna

<https://www.youtube.com/watch?v=T8qtWebQZsk>

HUMAN LIBRARY

<http://humanlibrary.org/>

Radio Wave: Živá knihovna boří předsudky

<https://wave.rozhlas.cz/ziva-knihovna-bori-predsudky-5254725>

3. MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST

Sborník dobré praxe

Na jaký problém projekty reagují?

Mladí lidé dnes dávno nevyužívají internet jen pro zábavu a sociální kontakt, internet se stal místem, kde získávají převážné množství informací a utváří si názory na místní i celosvětové události.

Zároveň prudce vzrůstá sofistikovanost mediální propagandy a orientace v mediálním prostoru je pro mladé lidi čím dál složitější. V řadě zemí, včetně České republiky, se zformovala potřeba zařadit mediální výchovu do všeobecného vzdělávání. Mediální výchova se tak stala průřezovým tématem zavedeným v osnovách, pedagogové se však stále potýkají s tím, že témata mediální výchovy nestíhají do výuky zařazovat, anebo si nejsou metodicky jistí tím, jak toto téma ve výuce uchopit.

Mediální gramotnost představuje dovednost kriticky přistupovat k mediálním obsahům, vyhodnocovat jejich motivy i okolnosti a schopnost orientovat se ve způsobech zpracování mediálního sdělení. Do mediální gramotnosti můžeme zařadit také znalost tvorby obsahu médií a citlivost vůči zjednodušujícím stereotypům, které mediální obsahy vytvářejí.

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH – TÝDNY MEDIÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

- český vzdělávací projekt

Jakým způsobem projekt řeší popsany problém?

Jeden svět na školách je rozsáhlý vzdělávací program, který od roku 2001 realizuje společnost Člověk v tísni. Jedním z jeho projektů jsou i Týdny mediálního vzdělávání. Tento projekt se zaměřuje na posilování kritického myšlení a mediální gramotnosti ve školách. Skrze vzdělávací aktivity a metodickou podporu pomáhá žákům a pedagogům rozvíjet dovednosti potřebné k lepší orientaci v mediálním prostředí.

Jak vypadají aktivity projektu?

Jeden svět na školách nabízí například audiovizuální materiály, pravidelně vydávaný bulletin, vzdělávací semináře, debaty s novináři, semináře s hosty z prostředí mediálního vzdělávání, promítání dokumentárních filmů s následnou diskuzí, exkurze do partnerských redakcí anebo analýzy mediálních sdělení. Aktivity jsou určeny pro žáky 8. a 9. tříd ZŠ, SOŠ a SOU.

Příklad vzdělávací aktivity:

- ❑ Týdny mediálního vzdělávání probíhají vždy na konci školního roku, v průběhu května až června. Další týdny mediálního vzdělávání se budou konat 20. května až 28. června 2019.
- ❑ Na portálu můžete najít mnoho vzdělávacích materiálů, hotových lekcí nebo podpůrných metodických materiálů pro výuku i mimoškolní aktivity.
- ❑ Pro získání přístupu k vytvořeným materiálům pro pedagogy je potřeba se na portálu JSNS registrovat. Můžete se také zapojit do jiných vzdělávacích aktivit programu Jeden svět na školách. Veškerou nabídku můžete najít na webových stránkách projektu.
- ❑ Webové stránky projektu: <https://www.jsns.cz/>

Jeden svět
na školách

PROJEKT LOOK SHARP

• zahraniční vzdělávací projekt

Jakým způsobem projekt řeší popsany problém?

Projekt Look Sharp, který vznikl v roce 1996 jako součást vzdělávacího programu na Ithaca College v New Yorku, se zaměřuje na posilování mediální gramotnosti mezi studenty a pedagogy. Projekt usiluje především o začlenění mediální výchovy do vzdělávacích plánů a kurikul škol jak na místní, tak mezinárodní úrovni. Systematicky pomáhá pedagogům v zavádění mediální výchovy do škol skrze jejich vzdělávání a metodickou podporu.

Jak vypadají aktivity projektu?

V rámci projektu jsou vytvářeny a publikovány podpůrné a metodické materiály (v angličtině, volně dostupné online na stránkách projektu). Jsou pořádány webináře, odborné stáže a interaktivní workshopy pro pedagoggy. Kromě jednotlivých vzdělávacích lekcí jsou k dispozici také metodické příručky, které mají pedagogům pomoci projít procesem tvorby vzdělávací aktivity tak, aby co nejlépe naplnila vzdělávací cíle.

Příklad vzdělávací aktivity:

název aktivity: **MAGICKÉ STEREOTYPY**

Cíle aktivity

Na základě audiovizuální ukázky žáci identifikují nejčastější stereotypy o Arabech. Žáci se naučí rozlišit mezi generalizací a stereotypem, definují výhody a nevýhody obou jevů.

Pomůcky

video Alladin (ke stažení na webových stránkách projektu, konkrétně zde: https://www.projectlooksharp.org/front_end.php?playlist_id=7)

Uvedení aktivity

- Lektor uvede aktivitu tím, že se budeme věnovat stereotypům a zobecněním. Může se zeptat žáků, zda-li by dokázali říct, jaký je mezi těmito dvěma pojmy rozdíl. Následně lektor začne s úvahou nad tím, jak zobecnění vznikají. Například takto:
- „Často poznáváme určitou skupinu lidí tak, že zobecňujeme. Potkáme jednoho zástupce dané skupiny a z toho si vyvodíme, že stejně se chovají všichni zástupci té skupiny. Například když potkáme buddhistu, který není příliš výřečný, může nás to vést k přesvědčení, že všichni buddhisti jsou nemluvní a tiší. Nebo třeba předpokládáme, že většina malých chlapců si ráda hraje s autíčky.
- Můžeme se zamyslet i nad tím, jak bychom se sami cítili, kdyby k nám do třídy přišel cizinec a na základě zkušenosti s jedním z vás by si udělal předpoklad o tom, jací jsou lidé v celé škole.
- Z těchto zobecnění se snadno mohou stát stereotypy. Pokud si začneme myslet, že všichni malí chlapci si rádi hrají s autíčky, že holčičky si naopak nerady hrají

s autičky. To je potom stereotyp, který nám brání poznat daného člověka, protože už si o něm něco myslíme, máme náš vlastní předpoklad o tom, jaký je.

- ❑ Navíc, čím méně máme zkušeností s danou skupinou, tím je vyšší pravděpodobnost, že si nějaký stereotyp vytvoříme. Od přírody náš mozek potřebuje vědět, jestli na nás čeká nebezpečí – chceme člověka poznat, ale zároveň nemáme dostatek informací, tak si je mozek vytvoří z mála. V médiích je například velmi málo reprezentována jiná skupina než běloši. Lidé tmavé pleti, Arabové či Asiaté jsou v médiích zobrazováni minimálně, a to jen podporuje to, že si jejich charakteristiky domýšlíme.
- ❑ Tyto stereotypy vznikají již ve velmi brzkém věku. Každý z vás by dokázal říct několik stereotypů, které slyšel o muslimech, židech či gayích. Většinu těchto stereotypů najdeme už v pohádkách pro malé děti – my se teď na jednu takovou ukázkou z pohádky podíváme. Je to ukáзка z pohádky o Aladinovi. Pak se pobavíme o tom, jaký obraz o Arabech nám ukáзка předkládá.

Průběh aktivity

- ❑ Lektor přehraje začátek pohádky o Aladinovi (ukáзка je v angličtině, ale je dostatečně vypovídající i bez mluveného slova pro případ, že by třída anglicky nerozuměla). Po skončení ukáзки následuje reflexe zhlédnutého videa, která se skládá ze dvou částí.
- ❑ V první části se lektor zaměří na charakteristiky, které videoukáзка Arabům připisuje. Navržené otázky: Jakou zprávu o Arabech nám video říká? Jak jsou ve videu Arabové vykresleni? Jaké charakteristiky byste Arabům pouze na základě tohoto videa připsali?
- ❑ Lektor se snaží žáky podpořit v tom, aby svá tvrzení podložili konkrétními prvky z videa. Například: Arabové jsou záhadní (ve videu je vše zahaleno do páry, všude je oheň, vypravěč nás vítá v městě záhad); nedůvěryhodní (podezřele se chovající prodejce, jehož výrobky se hned rozbijí, pokoutně zvednuté obočí naznačující nečisté úmysly); nebezpeční (vypravěč nás seznamuje s „tmavým mužem s ještě tmavšími úmysly“).
- ❑ Druhá část reflexe pracuje hlouběji s tím, jaké důsledky má posilování stereotypů vůči dané skupině lidí. Navržené otázky: Je video spíše zobecněním nebo stereotypizujícím? Proč? Proč pohádka stereotypů využívá? Můžeme charakteristiku Arabů, jak je vykresluje video, najít i jinde ve společnosti? Platí to o všech Arabech?
- ❑ Lektor může aktivitu uzavřít shrnutím toho, co o stereotypech řekli žáci, shrnutím toho, jaké výhody a nevýhody má zobecňování či stereotypy. Může přidat i kontext příběhu: v původní verzi, která se objevila v divadlech, byl text úvodní písně ještě více stereotypizující („Pocházím ze vzdálené země tam daleko, , kde ti uříznou ucho, když se jim nelíbí tvůj obličej. Je to kruté, ale je to domov.“), nicméně pod vlivem veřejné kritiky a nesouhlasu veřejnosti s tím, jak primitivně je arabská kultura vykreslována, byl text změněn.
- ❑ Celou aktivitu „The Magic of Stereotypes“ i s podpůrnými materiály najdete zde: https://www.projectlooksharp.org/front_end.php?playlist_id=7
- ❑ Webové stránky projektu: <https://www.projectlooksharp.org/?action=main>

Inspirace

M. Kaderka: *Stav mediálního vzdělávání v ČR (analýza)*

http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2018/03/Analýza_Stav_medialniho_vzdelavani_CR.pdf

JSNŠ: *5 klíčových otázek*

<https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/5-klucovych-otazek-metodicka-koncepcce>

Průřezová témata: *Mediální výchova*

<http://www.prurezovatemata.cz/Metodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/Medi%C3%A1ln%C3%ADv%C3%BDchova.aspx>

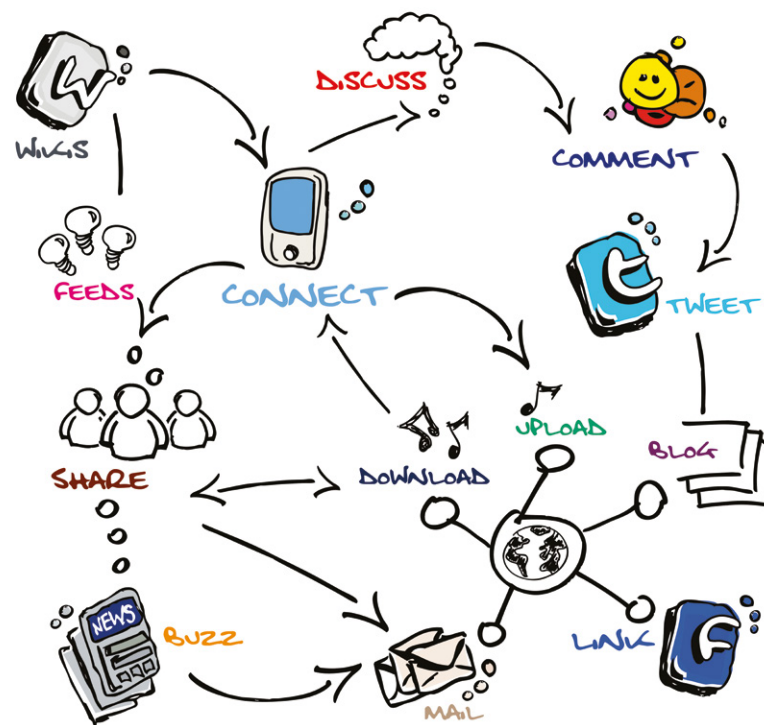
Jeden svět na školách: *publikace „O pravdu?“ a „Na pravdě záleží“*

<https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/publikace>

Zvolši.info: *Surfařův průvodce po internetu*

<http://zvolsi.info/manual-2/>

Gregor M., Vejvodová P.: *Nejlepší kniha o fake news*

ZÁVĚR

Dnešní doba není pro vzdělavatele vůbec snadná. Prostředí, ve kterém mladí lidé žijí, se rychle mění a naší povinností, pokud chceme, aby vzdělávání dopadlo na úrodnou půdu, je adaptovat naše vzdělávací aktivity tak, aby dávaly smysl i v tomto novém světě.

I k tomu by Vám měla dopomoci tato příručka příkladů dobrých praxí. Nabízíme v ní pečlivě vybrané náměty k oživení Vaší praxe, které se věnují aktuálním tématům ve vzdělávání.

Považujeme za důležité o tématech zmíněných v této příručce mluvit se žáky i přesto, že jsou to témata kontroverzní. Anebo právě proto, že jsou to témata, na která se názory tak rozcházejí. Je důležité žákům připomínat, že i nesouhlas do demokracie patří.

Pokud potřebujete pro svou další praxi další informace, metodickou podporu nebo máte na nás dotaz, neváhejte se na Multikulturní centrum Praha obrátit. Tato příručka byla vydána v rámci projektu Interkulturním vzděláním a prožitkem k toleranci a respektu podpořeného v Operačním programu Praha – Pól růstu.

SBORNÍK PŘÍKLADŮ

dobré praxe ve vzdělávání

SBORNÍK PŘÍKLADŮ DOBRÉ PRAXE VE VZDĚLÁVÁNÍ

V roce 2018 vydalo Multikulturní centrum Praha, z.s.,
Náplavní 1, 120 00 Praha 2.

Autorka textu: Michaela Vyležíková

Grafická úprava: Michaela Padrtová

1. vydání

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Náklad vznikl v rámci projektu
„Interkulturním vzděláváním a prožitkem k toleranci a respektu“
(reg. číslo projektu: CZ.07.4.68/0.0/0.0/15_005/0000061)
financovaného Evropskou unií.